

Το Περιβάλλον: ο κόσμος μας, η ζωή μας!

«Σε όλη τη διάρκεια της Ιστορίας, ο άνθρωπος έπρεπε να παλεύει με τη φύση για να επιβιώσει. Σε αυτόν τον αιώνα, έχει αρχίσει να συνειδητοποιεί ότι για να επιβιώσει, πρέπει να την προστατέψει.»

Jacques-Yves Cousteau, 1910 – 1997, Γάλλος ωκεανογράφος & εξερευνητής

«**Natura est deus in rebus**», δηλαδή: «η φύση είναι ο θεός στα πράγματα» είχε πει ο Ιταλός μοναχός, φυσικός και φιλόσοφος **Giordano Bruno** (1548 – 1600). «**Deus sive Natura**», που σημαίνει: «θεός ή Φύση», έκανε λόγο ο Ολλανδός φιλόσοφος κι ένας από τους θεμελιωτές του Διαφωτισμού του 18ου αιώνα, **Bento de Spinoza** (**Μπαρούχ Σπινόζα, 1632 – 1677**), εννοώντας ότι εκείνες οι δύο λέξεις, αποτελούν ταυτόσημες έννοιες. Πράγματι! Το περιβάλλον, ως έννοια, αποτελεί αλληλένδετο στοιχείο και συνάμα συνδετικό κρίκο με τη φύση, την οποία τόση χάρη της παραχώρησε το ανώτερο εκείνο ΟΝ, ο Πανάγαθος που πολύ απλά όλοι μας αποκαλούμε, θεό! Ποικιλόμορφο, μυστηριώδες, πρωτόγνωρο, ασυνήθιστο, με υπέροχα τοπία, εξαιρετικής κι ασυναγώνιστης ομορφιάς, απέραντους ανεξερεύνητους ωκεανούς, φαντασμαγορικές λίμνες και ποτάμια, με πλούσια χρώματα ικανά να συνθέσουν τον καμβά της αρμονίας και να προωθήσουν τη ζωή και τον άνθρωπο σε άλλο επίπεδο. Όλο αυτό το πανέμορφο φυσικό σκηνικό, σε προΐδεάζει και σε κάνει να αναλογισθείς: ποιος είναι ο αρχιτέκτονάς του; Αυτός ο υπέρτατος σχεδιαστής, που με τις προσωπικές πινελιές του δημιούργησε αυτό το μαγευτικό κι εξωπραγματικό έργο που καλούμε «Περιβάλλον»; Σίγουρα, ο θεός θα είχε τους λόγους του στο να το κάνει!

Στο κατώφλι του 21ου αιώνα προβάλλει έντονη κι επιτακτική – όσο ποτέ άλλοτε – η ανάγκη για την προστασία του περιβάλλοντος. Η επιστήμη έχει αποδείξει, με πειστικά κριτήρια, ότι η ανθρωπότητα απειλείται από μεγάλες περιβαλλοντικές καταστροφές, με αιχμή του δόρατος, την επαπειλούμενη κλιματική αλλαγή. Η κρίση είναι πολυεπίπεδη και αγγίζει σχεδόν όλες τις πτυχές της καθημερινής ζωής του ανθρώπου. Η αλματώδης εξέλιξη και πρόοδος της τεχνολογίας σε όλες σχεδόν τις πτυχές του ανθρωπίνου βίου, με τις βαρέων τύπου βιομηχανοποιημένες ζώνες και τη βεβαρυσμένη ρύπανση της ατμόσφαιρας σε παγκόσμιο επίπεδο, τη συσσώρευση πληθυσμού στα ήδη μεγάλα αστικά κέντρα, ενισχύοντας το φαινόμενο της αστικοποίησης (υπεραστικοποίηση), τη ρύπανση των υπόγειων υδροφόρων, ενώ παράλληλα η υπεράντληση υδάτων και η εντατική χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, γενετικώς τροποποιημένων σε ορισμένες περιπτώσεις, δημιουργώντας σημαντικά προβλήματα στην άρδευση των καλλιεργειών, η ύπαρξη χιλιάδων ανεξέλεγκτων χωματερών, προσβάλλοντας την αισθητική μας άποψη, τον πολιτισμό και την υγεία μας, η διάβρωση του εδάφους που οδηγεί σταδιακά σε ερημοποίηση και οι ανεξέλεγκτες εξορύξεις που αλλοιώνουν το εδαφικό και υπεδαφικό τοπίο, οδηγούν στην αναγκαστική αναζήτηση προστασίας και διεξοδικών λύσεων. Το περιβάλλον και η προστασία του έχουν αποτελέσει μερικά από τα φλέγοντα θέματα συζήτησης και σκέψης παγκοσμίως, τουλάχιστον στις ευημερούσες κοινωνίες των αναπτυγμένων κρατών. Είναι σίγουρο ότι η ένταση των αποτελεσμάτων της υποβάθμισης του περιβάλλοντος επηρεάζει και θα εξακολουθεί να επηρεάζει με αρνητικό τρόπο τον καθημερινό μας βίο στο μέλλον.

Οι περισσότεροι συνάνθρωποί μας όμως, σε ότι αφορά τις οικολογικές αλληλεξαρτήσεις μέχρι σήμερα και το μείζον ζήτημα της ρύπανσης του περιβάλλοντος σε παγκόσμιο επίπεδο, παραμένουν σε μία κατάσταση τρομακτικής άγνοιας, που επιτυγχάνεται σε υψηλό βαθμό με την έλλειψη ενσυναίσθησης. Σε αρκετούς, δεν έχει καταστεί εφικτή η αντίληψη, ότι με τη συμπεριφορά τους απέναντι στο περιβάλλον, απέναντι στη Φύση,

προδιαγράφουν το μέλλον του πλανήτη μας. Έχουν μεγάλη ευθύνη και υπαιτιότητα για την τέλεση των πράξεών τους, επειδή εκείνες με τη σειρά τους θα έχουν αντίκτυπο – θετικό ή αρνητικό – στο περιβάλλον και σε εμάς τους ίδιους, ως τελικούς αποδέκτες. Η μεγάλη πρόκληση για την ανθρωπότητα είναι να διατηρήσει μία αποδεκτή ποιότητα ζωής, κατάλληλα οργανωμένη και διαμορφωμένη σε ένα ασφαλές αξιακό σύστημα που δε θα λοξοδρομεί, προστατεύοντας παράλληλα τα φυσικά συστήματα, τα οποία μας παρέχουν τους αναγκαίους πόρους για τη διατήρηση της ζωής πάνω στη γη.

Τι καλείται όμως Περιβάλλον; Πόσο δύσκολο είναι να το ορίσουμε; Τι είναι εκείνο που το κάνει τόσο ιδιαίτερο, τόσο σημαντικό και παράλληλα τόσο επιτακτικά αναγκαίο στο να το προστατέψουμε; Θα μας επηρεάσει σε υψηλό βαθμό η ενδεχόμενη παραμέλησή του από εμάς; Το Περιβάλλον αντιπροσωπεύει μια έννοια εξαιρετικά πλούσια, πολυδιάστατη και πολυσύνθετη, φορτισμένη με επιστημονικές θεωρήσεις αλλά και κοινωνικούς προβληματισμούς, αξιολογικές κρίσεις και ιδεολογίες και γι' αυτό είναι δύσκολο να οριστεί πλήρως. Τα όρια της έννοιας του περιβάλλοντος είναι κυμαινόμενα. Η άποψη της Καθηγήτριας Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αθηνών κας Ευγενίας Φλογαίτη συνίσταται στο ότι το περιβάλλον εμφανίζεται ως χώρος ζωής, χώρος διαβίωσης, ένα σύστημα σχέσεων, ένα πολυεπίπεδο πεδίο δράσης, δημιουργίας, παραγωγής, κατανάλωσης, πειραματισμού, μετατροπής, μάθησης, χώρος κοινωνικοποίησης, έκφραση της κουλτούρας, ερέθισμα για αντιδράσεις και συμπεριφορές, αγαθό προς εκμετάλλευση. Πότε ταυτίζεται με τον κοινωνικό περίγυρο πότε, πιο συχνά, με την οικολογία και άλλοτε γίνεται συνώνυμο της φύσης. Συχνά γίνεται προσπάθεια οριοθέτησής του μέσα από προσδιορισμούς, όπως φυσικό, ανθρώπινο, ζωικό, φυτικό, ανθρωπογενές, τεχνητό, αστικό, αγροτικό, ατμοσφαιρικό, υδάτινο, δασικό, πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, νομικό, αρχιτεκτονικό, πολεοδομικό και ο κατάλογος θα μπορούσε να συνεχιστεί επί μακρόν, εφόσον τελικά περιλαμβάνει όλες τις διαστάσεις και εκφάνσεις της ανθρώπινης

ζωής.

Σύμφωνα με τον ορισμό που δόθηκε στο Διεθνές συνέδριο που πραγματοποιήθηκε στη πόλη Aix-en-Provence της Γαλλίας για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, με θέμα «Εκπαίδευση και το Περιβάλλον» το 1972: «Περιβάλλον ορίζεται ως το σύνολο των, σε μία δεδομένη στιγμή, φυσικών, χημικών, βιολογικών απόψεων και κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων που μπορούν να έχουν έμμεσο ή άμεσο αποτέλεσμα, στιγμιαίο ή με κάποια διάρκεια στους ζωντανούς οργανισμούς και στις ανθρώπινες δραστηριότητες». Σύμφωνα με το Νόμο 1650 του 1986, ο οποίος αποτελεί το βασικό πλαίσιο της περιβαλλοντικής νομοθεσίας στη χώρα μας, ως περιβάλλον ορίζεται: «το σύνολο των φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση και επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα της ζωής, την υγεία των κατοίκων, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση και τις αισθητικές αξίες». Περιβάλλον λοιπόν, είναι τα πάντα γύρω μας, ολόκληρος ο κόσμος που μας περιβάλλει. Μπορούμε να περιγράψουμε το περιβάλλον ως ένα ανοικτό και δυναμικό σύστημα, δηλαδή μία σύνθετη οντότητα στοιχείων και σχέσεων, συγχρόνως δομημένο και αδόμητο, το οποίο βρίσκεται σε μία διαρκή μεταβολή και ροή. Μέσα στις φυσικές διαδικασίες, όπως συμβαίνει και στις κοινωνικές, ο άνθρωπος είναι διττός, ταυτόχρονα υποκείμενο και αντικείμενο. Στην αναπόσπαστη σχέση που συνδέει τον άνθρωπο με το περιβάλλον και στην αμοιβαία επίδραση του ενός πάνω στον άλλο, περιλαμβάνονται όλοι οι παράγοντες που συνθέτουν το πλαίσιο της ζωής.

Το φυσικό περιβάλλον (που προκύπτει από τον διαχωρισμό του από εκείνο του ανθρωπογενούς), λογίζεται ως εκείνο που έχει δημιουργηθεί από τη Φύση. Μιλώντας για φυσικό περιβάλλον εννοούμε αυτό που πιο απλά ονομάζουμε φύση ή το σύνολο των οικοσυστημάτων στα οποία ο άνθρωπος δεν έχει παρέμβει καθόλου ή έχει παρέμβει ελάχιστα. Φυσικό περιβάλλον είναι το σύνολο των αβιοτικών ή μη βιοτικών (έδαφος, ατμόσφαιρα, νερό,

θρεπτικά συστατικά, θερμοκρασία, κλπ) και των βιοτικών παραγόντων (ζώα, φυτά, άνθρωπος, μικροοργανισμοί, μύκητες) που επηρεάζουν και καθορίζουν τη ζωή. Το φυσικό περιβάλλον συγκροτείται από βιοσυστήματα, τα οποία τροφοδοτούνται από την ηλιακή ενέργεια και περιλαμβάνει τα δάση, τα ποτάμια, τα λιβάδια, τις λίμνες, τις θάλασσες και τους ωκεανούς.

Το φυσικό περιβάλλον είναι «αυτοσυντηρούμενο» και «αυτάρκες», δηλαδή έχει την ικανότητα να διαθέτει τους δικούς του, αποκλειστικούς μηχανισμούς στήριξης και αποτελεσματικής διευθέτησης, μέσω ποικίλων βιολογικών και χημικών διεργασιών, όπως και διαδικασιών σταδιακής αναγέννησης. Το φυσικό περιβάλλον είναι οργανωμένο σε οικοσυστήματα. Τα οικοσυστήματα, απαρτίζουν τις βασικές λειτουργικές μονάδες του περιβάλλοντος.

Ως οικοσύστημα ορίζεται ένα σύστημα οργανισμών που λειτουργεί σε συνεργασία με το αβιοτικό του περιβάλλον. Περιλαμβάνουν τις κοινότητες των ζωντανών οργανισμών, τις σχέσεις κι αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους και με το αβιοτικό τμήμα του περιβάλλοντος. Το μεγαλύτερο γνωστό οικοσύστημα είναι ο πλανήτης μας, που φυσικά περιλαμβάνει όλα τα φυτά και τα ζώα της γης, τα οποία αλληλεπιδρούν με το φυσικό τους περιβάλλον.

Η έννοια του οικοσυστήματος, βέβαια, εφαρμόζεται και σε πολύ μικρότερες κλίμακες. Για παράδειγμα, ένα δάσος, μία λίμνη ή ένα λιβάδι αποτελούν κι αυτά με τη σειρά τους πλήρη οικοσυστήματα, με όλες τις αλληλεπιδράσεις και τις απαραίτητες λειτουργίες που τις διέπουν. Το ίδιο μία έρημος ή ένα πυκνό δάσος (ζούγκλα), Το κάθε ένα από αυτά τα οικοσυστήματα διαθέτει τη δική του οικολογία (από την ελληνική λέξη «οίκος», υποδηλώνοντας ουσιαστικά τη μελέτη των οργανισμών στην οικία τους ή στη βιοκατοικία τους), το δικό τους μείγμα ιδιομορφίας και πολυπλοκότητας μεταξύ ζώντων οργανισμών και άβιας ύλης.

Το φυσικό περιβάλλον μας προσφέρει καταρχήν το «σπίτι», στο οποίο κατοικεί ολόκληρη η σημερινή ανθρωπότητα. Μας προσφέρει, μεταξύ άλλων, τους απαραίτητους φυσικούς πόρους (χλωρίδα, πανίδα, αγροτική γη) για να τραφούμε και να συντηρήσουμε – βιολογικά και πνευματικά – την ύπαρξή μας, τους ενεργειακούς πόρους (φυσικό αέριο, στερεά ορυκτά καύσιμα, ορυκτές πρώτες ύλες) για να κινήσουμε τα τεχνολογικά επιτεύγματά μας, το πλαίσιο μέσα στο οποίο κτίζουμε τα κτίρια μας και τα μνημεία του πολιτισμού μας, το νερό που πίνουμε, το οξυγόνο που αναπνέουμε, τις υπηρεσίες και τα πολλαπλού τύπου προϊόντα που αποκομίζουμε από οικοσυστήματα των δασών (ξυλεία, αναψυχή, ρύθμιση υδατικού δυναμικού, μείωση εξάπλωσης ραδιενεργού ακτινοβολίας, προστασία κι εμπλουτισμός της ατμόσφαιρας), από εθνικούς δρυμούς και λοιπές προστατευόμενες περιοχές (αισθητική αγαλλίαση, πάρκα αναψυχής) και την καταλληλότητα που αναδύουν για εμπειριστατωμένη έρευνα και ανάπτυξης καινοτόμων ωφέλιμων αγαθών.

Όλα τα παραπάνω καθίστανται δυνατά από τους φυσικούς πόρους που αυτό διαθέτει, όπου ουσιαστικά είναι οι παραγωγικές εκείνες δυνάμεις ή το αποτέλεσμα των παραγωγικών δυνάμεων που υπάρχουν και δρουν στο φυσικό περιβάλλον και που για τον σημερινό άνθρωπο μπορούν ή για τον μελλοντικό άνθρωπο θα μπορέσουν, να χρησιμοποιηθούν για την κάλυψη των βασικών αναγκών του. Ουσιαστικά το καθετί στο περιβάλλον μας θα μπορούσε να θεωρείται «φυσικός πόρος». Τα βράχια με κατάλληλη επεξεργασία, μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την κατασκευή των δρόμων, κτιρίων, αγαλμάτων. Ο άνεμος, η πτώση του νερού, η στασιμότητα του αέρα, το στάσιμο νερό, τα μεταλλεύματα, τα έντομα, μπορεί να θεωρούνται φυσικοί πόροι.

Ο άνθρωπος, ως μέλος της οικόσφαιρας (ως περιγραφή των βιολογικών και φυσικών χαρακτηριστικών του πλανήτη), συμμετέχει στο περίπλοκο σύστημα των σχέσεων, οι οποίες διαμορφώνουν το περιβάλλον. Από μόνος του αποτελεί πυρήνα της

εξέλιξης και των αλλαγών που υφίσταται η Φύση ανά τους αιώνες. Η αξία που εκπέμπει η Φύση σε εκείνον, θεωρείται ύψιστο ζήτημα, αλλά και μία ευκαιρία στο να κατανοήσει εκείνους τους μηχανισμούς που Το φυσικό περιβάλλον εξασφαλίζει τη σωματική υγεία του, αναζωογονώντας με αυτό τον τρόπο τον οργανισμό του, διατηρώντας και ανανεώνοντας τη σωματική του ευρωστία, ενώ του εξασφαλίζει τη ψυχική του υγεία, απαλλάσσοντάς τον από τη ρουτίνα της καθημερινής ζωής. Δεν έχει το άγχος και τις νευρώσεις που προκαλεί ο σύγχρονος πολιτισμός που έγκειται στην τεχνολογία και κατά συνέπεια στον εκφυλισμό του πνεύματος του ανθρώπου, ενώ ξεκουράζει το μυαλό του και χαλαρώνει το νευρικό του σύστημα. Νιώθει ευδιάθετος, χαρούμενος, ξέγνοιαστος, πιο ισορροπημένος και αυθόρμητος. Απομακρύνεται από τον γρήγορο και εντατικό ρυθμό της ζωής στα μεγάλα αστικά κέντρα, με συνέπεια να εξασφαλίζει την πνευματική του διαύγεια, τη ψυχική γαλήνη και ηρεμία. Ξεκουράζει τις αισθήσεις του, αναπληρώνει τις δυνάμεις του.

Επιπλέον, ο φυσικός πλούτος, που τόσο απλόχερα προσφέρει το Περιβάλλον μας, στέκεται η αφορμή ο άνθρωπος να απολαμβάνει την ποιητική ομορφιά της, με αποτέλεσμα να συνθέτει ανώτερη αισθητική αντίληψη και να αφυπνίζει το αίσθημα του ωραίου, του μοναδικού, συνεπάγοντας έτσι μία ιδιαίζουσα προσθετική αξία. Προκαλεί τον θαυμασμό, την περιέργεια και τη φιλομάθεια, διευρύνοντας τον ορίζοντα των φιλοσοφικών θεωριών και πλουτίζοντας κατά συνέπεια την σφαίρα των ανθρώπινων γνώσεων. Η φύση πηγή έμπνευσης και καλλιτεχνικής δημιουργίας, γιατί τα φυσικά φαινόμενα και η απaráμιλλης ομορφιάς φυσικά τοπία, προκαλούν το θαυμασμό και το δέος στην ψυχή ενός καλλιτέχνη, αναπτύσσουν τα καλαισθητικά συναισθήματα του ατόμου, τροφοδοτούν τη δημιουργική φαντασία, κεντρίζοντας την καλλιτεχνική του ενσυναίσθηση και εμπνέουν στον άνθρωπο την ευρυθμία και τη συμμετρία, την αρμονία και την αναλογία, την ενότητα και την ποικιλία.

Η ίδια η φύση επενδύει αποτελεί βασικό παράγοντα πολιτιστικής ανάπτυξης αφού, η επάρκεια των φυσικών πόρων και ο φυσικός πλούτος προσδιορίζουν την οικονομική ανάπτυξη κι ευημερία μίας χώρας και συνεπώς το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων αυτής. Παράλληλα, η γεωγραφική θέση της χώρας δημιουργεί διαπολιτισμικές γέφυρες επικοινωνίας με τις γείτονες χώρες, διαδίδει την ιστορία της, κοινοποιεί και προωθεί τα έθιμα και τις παραδόσεις της, τις επιδράσεις που έχει δεχθεί, καθώς και τα πολιτισμικά δάνεια που έχει υιοθετήσει.

Οι χώρες μεταξύ τους, με γνώμονα πάντοτε το Περιβάλλον και τους φυσικούς πόρους του, αναπτύσσουν την καλλιέργεια του πνεύματος και της συλλογικότητάς τους, με το να ανταλλάσσουν καινοτόμες ιδέες, τεχνογνωσία, ερευνητικές μελέτες και προγράμματα, στην συνεκμετάλλευση και τη συνεργασία, να εκκολάπτουν την υγιή επιχειρηματικότητα και να αξιοποιούν την πολιτιστική τους κληρονομιά, ώστε να απλώσουν μαζί το σεντόνι του πολιτισμού και της ευγενούς άμιλλας. Μα, το πιο σημαντικό και σπουδαιότερο από όλα αυτά είναι, να εμποτίσει την καλλιέργεια συνείδησης και ομοψυχίας στον πολίτη, για να του εμφυσήσει την αυτογνωσία και να εξασφαλίσει τη δημιουργία εκείνων των ιδανικών συνθηκών που θα του παρέχουν την δυνατότητα της διά βίου ανανέωσης γνώσεων και δεξιοτήτων, με τη ταυτόχρονη αναβάθμιση της προσωπικότητας και την ισχυρή αυτοαντίληψη.

Η διεθνής επιστημονική κοινότητα καλείται να προτείνει καινοτόμες τεχνολογικές λύσεις, ώστε πρόοδος και ανάπτυξη να καταστούν εφικτές και στο μέλλον, με τη προϋπόθεση να είναι συμβατές με τη διατήρηση των φυσικών πόρων και τη προστασία του περιβάλλοντος. Θεωρείται πλέον γενικώς αποδεκτό, ότι στο μέλλον η περιβαλλοντική βιωσιμότητα θα πρέπει να αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα κάθε παραγωγικής διαδικασίας.

Διεργασίες και μέθοδοι διαχείρισης θα πρέπει να αξιολογούνται με γνώμονα την εξοικονόμηση των πρώτων υλών και την ελαχιστοποίηση της ρύπανσης του περιβάλλοντος. Απαιτείται, επομένως, μια διεπιστημονική προσέγγιση της μελέτης των περιβαλλοντικών προβλημάτων και μίας πάγιου τύπου μεθοδολογίας, έτσι ώστε να υπάρξει μία βαθύτερη κατανόηση των τεχνολογικών, οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών αλληλεπιδράσεων που συνθέτουν τον ιστό της αλληλεπίδρασης του ανθρώπου με το περιβάλλον του. Η συνειδητοποίηση της περιβαλλοντικής προστασίας σήμερα στηρίζεται σε αναπροσανατολισμό του κυρίαρχου συστήματος αξιών με βάση την έννοια της «βιώσιμης ανάπτυξης».

Πρόκειται για ένα νέο αναπτυξιακό μοντέλο, στο οποίο: «η οικονομία παραμένει σημαντική αλλά εντάσσεται με ισοτιμία στα ανθρωπογενή συστήματα και τιθασεύεται με την προσγείωση της περιβαλλοντικής της εξάρτησης», όπως επισημαίνει ο Αντιπρόεδρος του ΣτΕ, Π. Μ. Δεκλερής, στο βιβλίο του: «Ο δωδεκάδελτος του περιβάλλοντος».

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα δεν μπορεί να αγνοήσει το μέγεθος που επιφέρουν οι επιπτώσεις της σύγχρονης ανθρώπινης δραστηριότητας στο περιβάλλον. Με αυτό τον τρόπο, πραγματοποιεί μία δυναμική είσοδο στην σταδιακή και μεθοδική εδραίωση μίας περιβαλλοντικής πολιτικής κι ενός άρτιου κι αδιάβλητου νομοθετικού πλαισίου που να την διέπει. Έτσι παρατηρείται ότι ενώ στις ιδρυτικές συνθήκες των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων δεν υπήρχε καμία αναφορά στην προστασία του περιβάλλοντος, σήμερα πλέον, το περιβάλλον τυγχάνει αξιοσημείωτης νομικής προστασίας, κυρίως μέσω ενός πλήθους νομικών διατάξεων του παραγωγού Κοινοτικού Δικαίου.

Οι νομικές διατάξεις για την αποτελεσματική προστασία του περιβάλλοντος έχουν επιβεβλημένο και υποχρεωτικό χαρακτήρα. Κι

αυτό γιατί διαθέτουν τα απαραίτητα εργαλεία και τελέσφορες τεχνικές, ώστε να καταστεί εφικτή η ενσωμάτωσή τους, δίχως ιδιαίτερο πρόβλημα, στο σύνταγμα όλων των κρατών της Ευρώπης. Η σύμπραξη αυτή φανερώνει το υψηλό επίπεδο προσπάθειας, ευγενούς συνεργασίας και συλλογικότητας που καταβάλλεται στο να πάμε ακόμη παραπέρα την ανθρωπότητα και το μεγαλείο του ανθρωπισμού.

Σύμφωνα με τον Καθηγητή Διεθνούς Δικαίου κο Πέτρο Πατρώνο, τα στάδια για τη διαδικασία καταστατικής αναγνώρισης της κοινοτικής περιβαλλοντικής προστασίας είναι η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (Ε.Ε.Π, 1987), στην οποία τέθηκαν οι στόχοι της προστασίας του περιβάλλοντος, η προστασία της υγείας του ανθρώπου, τη συνετή και ορθολογική χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων. Με το άρθρο 130 Π της Ε.Ε.Π «η δράση» της κοινότητας στον τομέα του περιβάλλοντος στηρίζεται στις αρχές της: α) προληπτικής δράσης, β) της επανόρθωσης των προσβολών κατά προτεραιότητα στη πηγή και γ) ο «ρυπαίνων πληρώνει».

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992), όπου απετέλεσε το επόμενο βήμα για την ενίσχυση της προστασίας του περιβάλλοντος σε επίπεδο Κοινότητας. Σημαντική της προσθήκη αποτελεί η Αρχή της Ενσωμάτωσης, σύμφωνα με την οποία οι ανάγκες της προστασίας του περιβάλλοντος δεν αποτελούν απλώς συνιστώσα των άλλων κοινοτικών πολιτικών αλλά πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τη διαμόρφωση των κοινοτικών πολιτικών. Υιοθετείται για πρώτη φορά η επιδίωξη επιπέδου προστασίας του περιβάλλοντος καθώς και η αρχή της προφύλαξης. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997-99), η οποία ανήγαγε τη βιώσιμη ανάπτυξη σε έναν από τους πρωταρχικούς σκοπούς της Ε.Ε.

Η νέα συνθήκη ενίσχυσε σημαντικά την άποψη ότι η μελλοντική ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να βασίζεται στην αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης και σε υψηλό επίπεδο προστασίας του

περιβάλλοντος. Έτσι λοιπόν, αυτή η συνθήκη επέφερε δύο σημαντικές αλλαγές που είναι: α) απαίτηση για υψηλό επίπεδο περιβαλλοντικής προστασίας και β) υποχρέωση ενσωμάτωσης της οικολογικής παραμέτρου στη χάραξη των κοινοτικών πολιτικών. Μέσα από αυτές τις συνθήκες παρατηρούμε την σταδιακή ανάδειξη της περιβαλλοντικής προστασίας και της Βιώσιμης ανάπτυξης σε βασικές – πάγιες πτυχές του Κοινοτικού δικαίου.

Σε διεθνές επίπεδο, δύο νομικά κείμενα θεωρούνται σταθμοί στην ιστορία του Διεθνούς Δικαίου Περιβάλλοντος από την άποψη ότι προσφέρουν ένα σημαντικό αριθμό αρχών σε παγκόσμιο επίπεδο για το περιβάλλον, με στόχο τη μελλοντική τους πρακτική εφαρμογή. Πρόκειται για τη Διακήρυξη της Στοκχόλμης το 1972 και τη Διακήρυξη του Ρίο το 1992.

Η Διακήρυξη της Στοκχόλμης είναι ένα κείμενο «που ενσωμάτωνε τις φιλοδοξίες των λαών του πλανήτη για ένα καλύτερο περιβάλλον» χωρίς όμως να επιβάλλει συγκεκριμένες υποχρεώσεις στις κυβερνήσεις για την εκπλήρωση αυτών των φιλοδοξιών. Η Διακήρυξη της Στοκχόλμης θεωρείται ως ο θεμέλιος λίθος του σύγχρονου Διεθνούς Περιβαλλοντικού Δικαίου. Πολύ σημαντική είναι η αρχή 1 της διακήρυξης σύμφωνα με την οποία: «ο άνθρωπος έχει το θεμελιώδες δικαίωμα στην ελευθερία, στην ισότητα και στις επαρκείς συνθήκες ζωής σε ένα περιβάλλον τέτοιας ποιότητας που θα του επιτρέψει να ζει με αξιοπρέπεια και ευημερία».

Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να αποδοθεί και στην αρχή 21 που αναφέρεται στην θεμελιώδη αρχή της κρατικής ευθύνης για διασυννοριακές βλάβες και έχει ενσωματώσει στοιχεία δεσμευτικού δικαίου που περιγράφει τα περιβαλλοντικά όρια της εθνικής κυριαρχίας και κατ'αυτόν τον τρόπο θέτει υπό έλεγχο την επιδίωξη οικονομικής μεγέθυνσης και ανάπτυξης των κρατών. Πολλές αρχές και ιδέες που για πρώτη φορά κατεγράφησαν στη

Διακήρυξη της Στοκχόλμης, ενσωματώθηκαν στη συνέχεια, με τη μέθοδο της εναρμόνισης, όχι μόνο στα προοίμια των διεθνών περιβαλλοντικών συνθηκών, αλλά και σε συγκεκριμένες δεσμευτικές διατάξεις καθώς επίσης και στα συντάγματα ή άλλες διατάξεις του εσωτερικού δικαίου διαφόρων κρατών.

Η Συνδιάσκεψη του Ρίο υιοθέτησε πέντε σημαντικά κείμενα εκ των οποίων τα δύο είναι δεσμευτικά. Πρόκειται για τη σύμβαση για τη βιοποικιλότητα και τη σύμβαση πλαίσιο για την αλλαγή του κλίματος. Τα μη δεσμευτικού χαρακτήρα κείμενα είναι η Διακήρυξη για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, η Agenda 21, που αποτελεί το πρόγραμμα δράσης για την υλοποίηση των Αρχών της Διακήρυξης και τη δήλωση Αρχών για την προστασία και ανάπτυξη των δασών. Δημιουργείται επίσης και ένας νέο διεθνές όργανο: η Επιτροπή για τη βιώσιμη ανάπτυξη (UN Commission on Sustainable Development), στην οποία τα κράτη μέλη αναφέρονται ετήσια ως προς την πρόοδο που σημειώνουν σε σχέση με την επίτευξη των στόχων βιωσιμότητας.

Η βασική έννοια που διαποτίζει την Διακήρυξη του Ρίο, είναι η «αειφόρος ανάπτυξη», η οποία έχει χρησιμοποιηθεί σε πολλές διεθνείς πολιτικές και νομικές συζητήσεις για περιβαλλοντικά θέματα από τα μέσα της δεκαετίας του '80, όπως εκείνη της Έκθεσης της Διεθνούς Επιτροπής για το περιβάλλον και την ανάπτυξη (Έκθεση Brundland). Εκτός από τα δύο διεθνή κείμενα που αναφέρθηκαν, ένα πρόσφατο διεθνές κείμενο για το περιβάλλον είναι και η Υπουργική διακήρυξη του Μάλμο (2000), η οποία αναγνωρίζει ότι η υποβάθμιση του περιβάλλοντος οφείλεται σε οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα και κυρίως στα μη βιώσιμα καταναλωτικά πρότυπα παραγωγής και ανάπτυξης.

Επίσης αναγνωρίζει τη μεγάλη σημασία που μπορεί να δοθεί στην κοινωνία των ενεργών πολιτών και το σημαντικό και κατευθυντήριο ρόλο που μπορεί να διαδραματίσουν στην προστασία

του περιβάλλοντος οι μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ).

Επιπρόσθετα, το δικαίωμα πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφόρηση, αποτελεί ένα βασικό αναφαίρετο δικαίωμα των πολιτών στην σύγχρονη κοινωνία και ένα Οι πολίτες θα πρέπει να αποκτήσουν πρόσβαση σε όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες, ώστε να έχουν τη δυνατότητα να παίρνουν υπεύθυνες αποφάσεις για τη ζωή τους και το περιβάλλον στο οποίο διαβιούν και κατ'επέκταση να ελέγχουν τη κρατική δράση σε ζητήματα που άπτονται της βιωσιμότητας του περιβάλλοντος. Στον Ευρωπαϊκό χώρο, υπάρχουν δύο κύρια νομικής υφής κείμενα που αναφέρονται στο ζήτημα της περιβαλλοντικής πληροφόρησης.

Το πρώτο αφορά την Κοινοτική Οδηγία 90/313, η οποία κάνει λόγο για την ελεύθερη πρόσβαση στη πληροφόρηση για ζητήματα που άπτονται του περιβάλλοντος. Η συγκεκριμένη οδηγία ήδη έχει παίξει σημαντικό ρόλο στην περιβαλλοντική προστασία. Σκοπός της είναι: η εξασφάλιση της ελεύθερης πρόσβασης σε πληροφορίες για το περιβάλλον, που τις διαθέτουν οι αρχές του Δημοσίου, η ελεύθερη διάδοση των πληροφοριών αυτών για την άρτια προστασία του περιβάλλοντος και ο ορισμός των βασικών όρων και προϋποθέσεων παροχής των πληροφοριών αυτών.

Το δεύτερο, αφορά τη **Σύμβαση του Άαρχους**, που αποτελεί το πρώτο διεθνούς τύπου νομικό κείμενο που ρυθμίζει με αναλυτικό τρόπο και μέθοδο, τη πρόσβαση στην πληροφόρηση για περιβαλλοντικής υφής θέματα, την συμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και τη δυνατότητα πρόσβασης στη δικαιοσύνη. Αναγνωρίζει ως στόχο: «την προστασία του δικαιώματος κάθε πολίτη, της παρούσας και των επερχόμενων γενεών, να ζει σε ένα περιβάλλον κατάλληλο για την υγεία του και τη σωστή του διαβίωση».

Για την επίτευξη αυτού του στόχου, η Σύμβαση προτείνει παρεμβάσεις σε τρεις τομείς που αποτελούν και τους θεματικούς της πυλώνες: να διευκολυνθεί με τα απαραίτητα τεχνολογικά μέσα, η ολοκληρωμένη πρόσβαση του κοινού στην πληροφορία που άπτεται του περιβάλλοντος που έχουν οι αρχές του Δημοσίου, ενθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού στη λήψη αποφάσεων που επηρεάζουν το περιβάλλον και να διευρυνθούν οι όροι πρόσβασης στην δικαιοσύνη για θέματα περιβάλλοντος. Τα συμβαλλόμενα μέρη της Σύμβασης αναλαμβάνουν τη δέσμευση να εφαρμόζουν τις αποφάσεις που έχουν ληφθεί και επομένως να: λαμβάνουν τα απαιτούμενα νομοθετικά, κανονιστικά και άλλα μέτρα, επιτρέπουν τους υπαλλήλους και τις δημόσιες αρχές να βοηθούν τον πολίτη στην αναζήτηση οποιασδήποτε περιβαλλοντικής πληροφορίας, ενθαρρύνουν και να προωθήσουν την οικολογική παιδεία του κοινού και να το ευαισθητοποιούν στα περιβαλλοντικά προβλήματα, αναγνωρίζουν και ενισχύουν, με το απαραίτητο μάρκετινγκ, τις ενώσεις, τις ομάδες και τις οργανώσεις που εργάζονται για την προστασία του περιβάλλοντος. Μέσω της συγκεκριμένης Σύμβασης, το περιβάλλον αναγνωρίζεται ως έννομο αγαθό και γίνεται μία ολοκληρωμένη προσπάθεια να προστατευτεί με τον πλέον αποτελεσματικό τρόπο.

Η ιστορία του ανθρώπου και η ιστορία της φύσης αλληλοδιεισδύουν. Το μέλλον της φύσης συνδέεται με το μέλλον του ανθρώπου και τον βαθμό υπευθυνότητας που εκείνος θα επιδείξει απέναντι σε αυτή. Ο διαλογισμός για τη φύση και τη σχέση του ανθρώπου μαζί της, συνδέεται με μία σωρεία ηθικών και πολιτικών προβλημάτων.

Η ενασχόληση με «το πρόβλημα του περιβάλλοντος και της φύσης», δείχνει ότι δεν είναι τίποτα αυτονόητο στη σχέση μας με τη φύση και είναι πια αναπόφευκτη η επανεξέταση της σχέσης μας προς τη φύση και η αναθεώρηση όλων σχεδόν των πλευρών της κουλτούρας μας. Γνωρίζουμε λίγα από τα μυστικά της και δεν έχουμε ξεδιπλώσει ακόμη όλο το κουβάρι της γνώσης μας και δη

της επιστημονικής γύρω από αυτό το μεγαλειώδες δημιούργημα, στο οποίο διαβιούμε και συνυπάρχουμε με άλλα έμβια όντα. Ένα όμως οφείλουμε να ξέρουμε. Το Περιβάλλον είναι υπόθεση όλων μας! Το Περιβάλλον είναι η Φύση και η Φύση είναι ο Θεός. Είμαστε όλοι εμείς! Πρέπει να το προστατέψουμε, το αξίζει!

ΠΗΓΗ: <https://www.vimaonline.gr/19/article/a116/stamatis-stulianos-vlahos/33359/to-perivallon-o-kosmos-mas-i-zoi-mas>